

Η ΝΗΣΟΣ ΘΗΡΑ

(Συνέχεια)

Παρακολουθούμεν τὴν ὁδόν, ἥτις ἐν ἐλιγμοῖς ἀνέρχεται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ δι' ἀποτόμου ἀτραποῦ φέρει πρὸς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως. Ἡ ὁδὸς καταλήγει εἰς πρόπυλον διωρόφου οἰκίας, ἥς τὸ κάτω μέρος εἶναι ἐν μέρει ἐσκαμμένον ἐντὸς τοῦ βράχου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνω ὄροφος ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ βράχου. Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου ἔχει τις ὠραίαν θέαν πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, πρὸς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Σελλάδας καὶ πρὸς ἀρχαῖόν τι οἰκοδόμημα, ὀλίγον κατωτέρω κείμενον. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης εὐρίσκει ἐκεῖ καλῶς λελαξευμένον σπήλαιον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀναφέρει ἐπιγραφὴ τις παρὰ τὴν εἰσόδον, ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν λατρείαν, καὶ ἤδη εἶναι ἐκκλησίᾳ τιμωμένη εἰς τὴν μνήμην τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Ὁ ἔχων καιρὸν νὰ διερευνήσῃ πάσας τὰς γωνίας τοῦ σπηλαίου τούτου εὐρίσκει ἐντὸς αὐτοῦ δεξαμενάς καὶ σειρὰν λιθίνων θρόνων ἀφιερωμένων τῇ Δήμητρι καὶ τῇ Κόρῃ· ὁ ἐπειγόμενος ν' ἀναχωρήσῃ ἄς ἐπισκεφθῇ τοῦλάχιστον τὸ παρακείμενον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον μετὰ προσθηκῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεταγενεστέρων τινῶν προσαρτημάτων δὲν παρουσιάζει μὲν τι τὸ ἐκτακτον, ἀλλὰ περιεῖχε νεανικὴν κεφαλὴν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Πολυκλείτου καὶ ὠραιότατον, ἀκέφαλον δυστυχῶς, γυναικεῖον ἄγαλμα, ὅπερ σήμερον κοσμεῖ τὸ Μουσεῖον τῆς Θήρας, καὶ πρὸς τούτοις ἐπιγραφὴν, ἥτις περιλαμβάνει ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου Γ' τοῦ Εὐεργέτου πρὸς τὸν ἐν Θήρᾳ φρούραρχον αὐτοῦ Ἀπολλώνιον καὶ κατάλογον στρατιωτῶν συνεργασθέντων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Γυμνασίου. Ἐνταῦθα ἐπομένως ἦτο τὸ γυμνάσιον τῆς φρουρᾶς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τὸ ἄνω οἰκοδόμημα, τὸ κείμενον ἐν θέσει ἐπιφανεῖ τοσοῦτον, θὰ ἦτο ἡ κατοικία τοῦ «φρουράρχου, τοῦ τεταγμένου ἐπὶ Θήρας». Ἐν Ἰτάμῳ τῆς Κρήτης τοιοῦτον κτίριον ἐκαλεῖτο «Πτολεμαϊκὴ οἰκία», ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ ἐποχῆς πτολεμαϊκῆς ἐν Θήρᾳ· δὲ κείμενον

ν' αναγνωρίσωμεν τὴν μεγάλην ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν σημασίαν, ἣν ἔχουσιν αἱ τοιαῦται ἐπιγραφαὶ διαφωτίζουσαι ἡμᾶς περὶ ἐποχῆς σκοτεινῆς καὶ ἀγνώστου.

Ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Γυμνασίου μεταβαίνομεν δι' ἐρήμου πλατείας, ἐν ἣ οὐδὲν φαίνεται ἢ ἔχνη τινὰ δεξαμενῶν, πρὸς μέγα σύμπλεγμα οἰκιῶν. Τὸ ἔδαφος τούτων κεῖται 1—2 μ. βαθύτερον τοῦ ἀνωτέρου ἀνδῆρου· τὸ σύμπλεγμα τῶν οἰκιῶν τούτων συνορεύει ἀνατολικῶς πρὸς κατωφερτὴ ὁδὸν καὶ δυτικῶς πρὸς ἄλλην ὁδόν, ἀνῆκε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τούτου αἱ ἐπιγραφαί. Ἀνωθεν τῶν οἰκιῶν τούτων βλέπει τις μεγάλην δεξαμενὴν· ἥς ἡ σφζομένη ἐτι στέγη ἐστηρίζετο ἐπὶ 6 κιόνων· τὸ κονίαμα τῆς δεξαμενῆς ταύτης, λεῖον καὶ πυκνόν, σφύζεται μέχρι σήμερον. Κατὰ τὸν Μάιον τοῦ τρ. ἔτους (1902) περιεῖχεν ἡ δεξαμενὴ αὕτη ἀκόμη ὕδωρ ἐνὸς μέτρου διαυγέστατον. Ἡ λαμπρὰ αὐτῆς κατασκευὴ προκάλεσε τὸν θαυμασμόν τῶν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ἐργαζομένων ἀνθρώπων. «Αὐτὸ εἶναι ἔργον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. μᾶς εἶπον· τοῦτο δὲν ἔξέουρουν οἱ μαστόροι μας». Τὸ κύριον οἰκοδόμημα περιέχει δύο μεγάλας αἰθούσας $7\frac{1}{2} : 9\frac{1}{2}$ καὶ $10\frac{1}{2} : 11$ μετρ. μήκους τῶν πλευρῶν· μεταξύ τῶν αἰθουσῶν τούτων ὑπάρχουσιν ἀκανόνιστά τινα μικρὰ δωμάτια, παραμορφωθέντα διὰ μεταγενεστέρων προσθηκῶν. Τὰ ἀρχαιότερα μέρη διακρίνονται διὰ τῆς ἐπιμελοῦς ἐπιχρίσεως τῶν τοίχων, ἀνακαλούσης εἰς τὴν μνήμην τὸν πομπηϊανὸν ῥυθμόν· καὶ ὁμοῦς ἦσαν καθαροῦ ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ, οἷος εὗρηται κατόπιν καὶ ἐν Περγάμῳ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Dörpfeld.

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ λόφου κλίμαξ ἄγει πρὸς οἰκήματα κείμενα κατωτέρω, τὰ ὅποια ἀναμφιβόλως εἶχον καὶ ἄνω ὄροφον προσιτόν, ὡς φαίνεται, μόνον διὰ τῆς κεντρικῆς αὐλῆς. Ἐν τινὶ τῶν οἰκημάτων τούτων εὗρέθησαν ἐν ἔτει 1900 πολλὰ πῆλινα ἀντικείμενα, ἐν οἷς καὶ κεφαλὴ πολὺ παράδοξος πωγωνοφόρου ἀνδρὸς φυσικοῦ μεγέθους· ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀρκούντως καλῶς εἰργασμένη, ἂν καὶ ὁ τεχνίτης ἠρκέσθη νὰ παραστήσῃ τὴν κόμην δι' ἀμυδρῶν μόνον γραμμῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο ἡ κεφαλὴ αὕτη πρόπλασμα, ὅπερ ἐμελλε νὰ ἐκτελεισθῇ κατόπιν ἐκ μαρμάρου. Ἐκεῖ πλησίον εὗρέθησαν καὶ ἐφέστιοι βωμοὶ ἐκ μεγάλων ἡφαιστείων λίθων διὰ τὸν πέλανον τῆς Κούρης καὶ διὰ τὴν Ἑστίαν.

Πλησίον τοῦ συμπλέγματος τούτου τῶν οἰκιῶν βλέπομεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου πλῆθος ἄλλων μικρῶν καὶ μεταγενεστέρως μεταρ-

ρυθμισθέντων οικήμάτων, δι' ὧν ἄγει ὁδὸς λοξὴ καὶ ἀνώμαλος. Ἐν τῶν οικήμάτων τούτων φαίνεται ὅτι ἦτο στοιχειῶδες θεραπευτήριον (*sana-torium*), διότι εὐρέθη ἐν αὐτῷ βωμὸς αθεῶν μεγάλων ἐπηκόων Ἀσκληπιῶν Ὑπαταίων καὶ ἕτερος βωμὸς τῆς Ὑγείας. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι καὶ μικροτάτη τις ἐκκλησία, ἣτις ἔχει ὅλως ἀσυνήθη διεύθυνσιν. Δύσκολον εἶναι νὰ διακρίνη τις ἐν αὐτῇ τοὺς ἀρχαίους τοίχους ἀπὸ τῶν νεωτέρων. Ἀριστερᾷ τῆς ἐκκλησίας βλέπομεν οἰκίαν καλῶς πως ἐκτισμένην, ἥς ἐν δωματίον κοσμεῖται διὰ ποικιλοχρόου μωσαϊκοῦ, ἄλλο δὲ περιέχει ἐν τῷ τοίχῳ ὁπὴν ἐν σχήματι ἡμικυκλικῷ καὶ τεμάχιά τινα τοιχογραφίας. Ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν οικήμάτων τούτων βλέπομεν τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους συγκειμένους ἐκ μεγάλων κυκλωπέων ὀγκολίθων· ἐνταῦθα ἡλπίζομεν νὰ εὕρωμεν περίεργά τινα ἀντικείμενα, ἀλλὰ δὲν εὕρομεν ἢ ἀκατέργαστον λίθον μετὰ κακοτέχνου ποιήματος ἐγκεχαραγμένου. Τὸ ποίημα τοῦτο μεταδίδει φιλοσοφικὰς τινὰς σκέψεις κατοίκου τινὸς ζήσαντος τῷ 200 π. Χ. Τὸ ποίημα τοῦτο λέγει μεταξὺ ἄλλων :

« Ἴσον γὰρ τὸ θανεῖν τε λέγω τό τε μὴδὲ γενέσθαι·
 Πρὸς θάνατόν τ' εὖ ἔχων καὶ πρὸς ἅπαντ' ἂν ἔχῃς
 Ἄλγεα καὶ τὰ Τύχης· τοῦτο μέγιστον ἴκοις » κτλ.

Τὴν οἰκίαν ταύτην ὠνομάσαμεν κατὰ μίμησιν τῆς ὀνομασίας τοῦ ἐν Πομπηΐᾳ οἴκου οἴκον τοῦ φιλοσόφου. Περαιτέρω ὑπάρχουσιν ἐρείπια βυζαντιακῆς ἐκκλησίας, μικρὰς μὲν ἀλλὰ μετὰ στερεῶν θεμελίων, μετὰ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος καὶ ἀψίδος· ἐπιμελέστερον ἐξετάζων τις τὴν θέσιν ἀνακαλύπτει ὑπὸ τὴν ἀψίδα ἀρχαῖον οὐδὸν θύρας. Παρὰ τὴν δυτικὴν κλιτὸν ὑπάρχει ἐπιμελῶς ἐκτισμένος τοίχος (ἀντηρίς), καὶ τοῦτο ἐμφαίνει ὅτι πρόκειται περὶ σπουδαίου οἰκοδομήματος. Ἴσως ἦτο ἐνταῦθα ὁ ἐν ἐπιγραφῇ εὐρεθείσῃ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀναφερόμενος ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ἀλλὰ μετὰ μείζονος πιθανότητος δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐνταῦθα εὕρισκετο ἱερὰ τις οἰκία ἀνήκουσα εἰς ἑταιρείαν τινὰ λατρείας (ὀργεῶνας ἢ ἐρανιστάς). Ὀλίγον κατωτέρω ἐπὶ τῆς κλιτύος εὐρέθη καὶ ἕτερον ἱερόν, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπιγραφὴ τις ἀνακαλυφθεῖσα ἐκεῖ μᾶς διαφωτίζει. Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει : « Διοκλῆς καὶ οἱ Βασιλισταὶ Σαράπι Ἴσι Ἀνούβι ». Οἱ Βασιλισταὶ ἦσαν οἱ εἰς τὴν λατρείαν τῶν βασιλέων ἀφιερωμένοι· οἱ δὲ λατρευόμενοι βασιλεῖς οὗτοι ἦσαν ἢ ὁ Πτολεμαῖος Σωτὴρ ἢ μᾶλλον ὁ Φιλάδελφος ἐκεῖ πλησίον εὐρέθη ἀφιέρωμα πρὸς τὴν Ἀρσινόην Φιλάδελλον.

Ἐντεῦθεν κατερχόμενοι πρὸς ἀνατολὰς μεταβαίνομεν διὰ στενῆς παρόδου πρὸς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν καὶ ὀπίσω πάλιν μέχρι τοῦ σημείου, ἐνθα τὴν ἐγκατελείψαμεν, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὰ οἰκοδομήματα τῶν Πτολεμαίων. Πρὸς τοῦτο διερχόμεθα τὴν ἀρχαίαν Ἀγορὰν.

Τῆς Ἀγορᾶς ταύτης εὐκόλως δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἱστορίαν, ἐξ ἧς μανθάνομεν καὶ μέρος τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως, ὅπερ δὲν στερεῖται ἐνδιαφέροντος. Ἡ ἐξέτασις τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν μεταγενεστέρων τοίχων μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς περιπετείας αὐτῆς, ἃς δὲν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν τοσοῦτον πιστῶς παρὰ ἀρχαίων ἢ νεωτέρων συγγραφέων. Καλὸν θὰ ἦτο, ἂν τις ἠδύνατο, βοηθούμενος ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν, νὰ συγγράψῃ περιήγησιν τῆς Θήρας κατὰ τὸ πρότυπον τῆς περιηγήσεως τοῦ Παυσανίου, ὅπως παρέχει οὗτος τὴν περιγραφὴν τῆς Σπάρτης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔχει ἱκανὴν τὴν ὁμοιότητα, ἴσως καθ' ὃν τρόπον ὁ Carl Robert περιέγραψεν ἀγγεῖα τῆς σχολῆς τοῦ Πολυγνώτου. Ἡ Ἀγορὰ τῆς Θήρας δὲν εἶναι τέχνης ἰωνοελληνιστικῆς ἀλλ' ἀρχαίας ἐλληνικῆς. Σύγκειται ἐκ τριῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους κειμένων κρηπίδων, διασχιζομένων καὶ περιβαλλομένων ὑπὸ ὁδῶν, τὸ δὲ ὀλικὸν αὐτῆς μῆκος εἶναι 110 μέτρων. Ἐκ τῆς βορείου κρηπίδος βλέπομεν τὰς βαθμίδας πολλῶν συνεχομένων μικρῶν οἰκημάτων, τὰ ὅποια ἔχουσι τὴν ὄψιν ναῶν, ἀλλ' ἐκτίσθησαν εἰς ἀνάμνησιν ἰδιωτῶν. Τὸ σχῆμα τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν ἐμφαίνει ἡμῖν τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου ἢ ὀλίγον πρότερον. Τὸν Dörpfeld τὰ οἰκήματα ταῦτα ὑπενθύμισαν τὰ κτίρια, τὰ ὅποια ἐκόσμουσαν τὴν Ἀγορὰν τῆς Δήλου. Δύο λίθοι παραστάδων μετὰ καταλόγων τῶν προξένων τῆς Θήρας ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸν τρίτον ἢ δεῦτερον π. Χ. αἰῶνα. Ὅμοιοι λίθοι εὐρέθησαν καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς Ἀγορᾶς καὶ ἀνῆκον βεβαίως εἰς τὸ Πρυτανεῖον, οὗ ἡ θέσις δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὠρισμένη. Ἡ μεσαία τῆς Ἀγορᾶς κρηπίς καλύπτεται ὑπὸ πολλῶν ὅλως μεταγενεστέρων οἰκιῶν. Πρὸς δυσμὰς καίται τοίχος ὑψηλοτέρας κρηπίδος ἐξ ὠραίων ἰσοδομικῶς τεθειμένων τετραγώνων λίθων, χρησιμευούσης ὡς βάσεως μικροῦ ἐλληνικοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία ὀρίζεται σαφῶς ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου, ὃν ἐθεράπνευεν ἐκεῖ περὶ τὰ 200 π. Χ. κοινόν τι ὡς «Ἀνθιστῆρα Πυθόχρηστον» καὶ ὅστις ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος παρέσχεν ἐκεῖ ἄσυλον εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν τῶν βασιλέων λατρείαν. Τὴν λατρείαν ταύτην διεδέχθη ἐπὶ Αὐγούστου, οὗ ὁ βωμὸς εὐρίσκεται τήμε-

ρον ἐν τῷ Μουσεῖῳ, ἡ ῥωμαϊκὴ τῶν αὐτοκρατόρων λατρεία. Διὰ τὸν βωμὸν τοῦτον εἶχε κατασκευασθῇ ἐπὶ τῆς κρηπίδος μεγάλη κλίμαξ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένετο χρῆσις διαφόρων περιέργων λίθων, ὡς π. χ. ἐνὸς φέροντος ἀχαικὸν χάραγμα, τὸ ὄνομα Κίκινος, εἰς τὸ ὁποῖον κακόβουλος τις προσέθηκε τὸ ἐπίθετον «ἀδιδής», ὅπερ ὑπομιμνήσκει τὸ ὁμηρικὸν «κύον ἀδιδεές». Ἡ ἀρχαιότερα καὶ σπουδαιότερα τῶν τριῶν κρηπίδων ἦτο ἡ μεσημβρινωτέρα· αὕτη ὑποστηρίζεται ὑπὸ ἀρχαιοτάτου τείχους ἐξ ὀγκολίθων, ἐφ' ὧν εὗρηνται κεχαραγμένα πολλὰ ὀνόματα μὲ ἀρχαίους θηραϊκοὺς χαρακτῆρας. Ἐπὶ τῆς κρηπίδος ταύτης ἵστατο λέων, αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα ἐμφαίνουσι λείψανά τινά τῆς ἐπὶ τοῦ βάθρου αὐτοῦ ἐπιγραφῆς. Ὁ λέων οὗτος διατηρεῖται σήμερον ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῶν Φηρῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπῆρχεν ἐδῶ πλατεῖά τις ἐφ' ἧς ἔκειτο καὶ τὸ κύριον οἰκοδόμημα τῆς Θήρας, ἡ *Βασιλικὴ Στοά*.

Ἡ στοὰ αὕτη ἔχει μῆκος 45 μέτρων καὶ πλάτος 11 μ., συνορεύεται δὲ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ ὁδοῦ κειμένης περίπου 2 μ. ὑψηλότερον. Κατὰ μῆκος βλέπει τις ἐν τῇ στοᾷ σειρὰν 10 κιόνων, καὶ πρὸς βορρᾶν μίαν μεγαλυτέραν καὶ μίαν μικροτέραν βάσιν. Πολλὰ μέρη, ὡς αἱ ἀντηρίδες τῶν τοίχων, εἶναι μεταγενέστεραι προσθήκαι. Ἡ στοὰ δὲν ἦτο πολὺ στερεῶς ἐκτισμένη καὶ εἶχεν ἀνάγκην συχνῶν ἐπισκευῶν, ὧν τινες ἐγένοντο περὶ τὸ 100 καὶ 150 μ. Χ. Τὸ σχέδιον ὁμῶς αὐτῆς φαίνεται ἀρχαιοτάτον καὶ ἐνθυμίζει τὴν οὕτω λεγομένην Βασιλικὴν τῆς Ποσειδωνίας, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτοῦ δὲν δύναται τις ν' ἀποφανθῇ ἀuthεντικῶς, καθότι πολλὰ ἐπηνέχθησαν μεταβολαί, οὐδὲ δύναται νὰ πολεμήσῃ τις τὴν γνώμην τῶν διατεινομένων ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐπισκευὴ ἐγένετο δαπάνη Θηραίου τινός, ὀνόματι Τ. Φλαβίου Κλειτοσθένους Κλαυδιανοῦ. Τοῦτο ἀναφέρουσι δύο ὑψηλαὶ στηλαὶ εἰς τὸν ὀπίσθιον τοῖχον τῆς στοᾶς εἰσχωροῦσαι, αἵτινες μένουσιν εἰσέτι ἐν τῇ θέσει των. Ἡ μία τῶν στηλῶν τούτων, ψήφισμα τιμητικὸν τῶν Θηραίων, φέρει εἰς τὸ ἄνω μέρος τὸ σύμβολον τῆς πόλεως, τοὺς δύο δελφίνας. Παρὰ τὴν Βασιλικὴν Στοάν, ἧς τὴν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἀρχαίας χριστιανικῆς ἐποχῆς παρατρέχομεν, εὗρέθησαν πρὸς νότον θέρμαι ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐν αἷς φαίνονται ἀκόμη αἱ συσκευαὶ τῆς θερμάνσεως. Αἱ θέρμαι αὗται ἦσαν προσιταὶ ἐκ τῆς στοᾶς διὰ μιᾶς κρυφίας στοᾶς (cryptoporticus).

Προχωροῦντες ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ βλέπομεν πρὸς τὰ δεξιὰ καλῶς

κατεσκευασμένον ἀποχωρητήριον. Πέντε τοιαῦτα ἀποχωρητήρια εὐρομεν ἐν Θήρᾳ μὲ ἀφθονον ὕδωρ καὶ ἐκροήν πρὸς τὴν ὑπόνομον τῆς πόλεως, δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπόδειγμα οὐ μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ διὰ πολλὰς πόλεις τῆς λοιπῆς Εὐρώπης.

Πρὸς τὰ ἀριστερά, εἰς βάθος τριῶν περίπου μέτρων κάτωθεν τῆς Ἀγορᾶς καὶ τῆς ὁδοῦ, κεῖται νεωτέρα τις ἀλλὰ καλῶς διατηρουμένη ἰδιωτικὴ οἰκία, ἥς ὁ ἄνω ὄροφος κεῖται ἐπὶ θολωτῆς στέγης κατὰ τὸν σημερινὸν ἐν Θήρᾳ ἐπικρατοῦντα τρόπον. Ἐν αὐτῇ εὐρομεν ἄγαλμα Τύχης, ἀνῆκον ἀναμφιβόλως εἰς ἀρχαῖον ναὸν τῆς θεᾶς ταύτης· ἐκεῖ δὲ πλησίον ἀνεσκάφησαν διάφοροι βωμοὶ τῆς Τύχης καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ Δαίμονος. Πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ εἶναι στοᾶ, ἐν ἣ σῶζεται ἔτι εἰς στυλοβάτης καὶ τὰ παρακείμενα αὐτῷ δωματία. Ἐν τινι τῶν δωματίων τούτων εὐρέθη ὠραῖον ἄγαλμα ἡμιφυσικοῦ μεγέθους τῆς λουούσης τὰ πεδῖλα Ἀφροδίτης· πλησίον τῆς στοᾶς ταύτης φαίνονται αἱ βαθμίδες ἡρειπωμένου τινὸς κτιρίου, εἴτα δέ, χωριζόμενον ὑπὸ ἐγκαρσίου ὁδοῦ, τὸ Θέατρον.

Τὸ θέατρον ἀνεσκάφη μόλις ἐν ἔτει 1899 καὶ παρέχει πολλὰ προβλήματα, καθότι ἡ διάταξις αὐτοῦ δὲν εἶναι ὁμόρρυθμος καὶ αἱ γινόμεναι ἐν αὐτῷ πολλαὶ μεταρρυθμίσεις ἐπιφέρουσιν οὐκ ὀλίγην σύγχυσιν. Ἡ ῥωμαϊκὴ σκηνή, βαρὺς χονδρὸς τοῖχος, ἐκτίσθη ἀναμφιβόλως ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ προσκηνίου, οὐ τὰ ἄκρα διακρίνονται ἀκόμη. Τὸ προσκηνίον τοῦτο ἴστατο πρὸ τοίχου ἔχοντος τρεῖς θύρας, αἵτινες ἠνοίγοντο πρὸς τὴν ὀπισθεν κειμένην σκηνήν· ἀλλ' οὔτε αἱ θύραι αὗται οὔτε τὸ προσκηνίον ἐφαρμόζονται συμμετρικῶς πρὸς τὴν ὀρχήστραν καὶ πρὸς τὰς θέσεις τῶν θεατῶν, αἵτινες περιορίζονται πρὸς τὴν ὁδὸν ὑπὸ ὠραίου τοίχους, οὐ αἱ δύο θύραι φέρουσιν ἡ μὲν πρὸς τὰς ἄνωθεν σειρὰς τῶν θεατῶν, ἡ δὲ πρὸς τὴν ὀρχήστραν. Πρὸς τὴν κυρίαν ὁδὸν ἔκειτο οἰκοδόμημα κατηρειπωμένον, ὅπερ ἴσως περιεῖχεν ἐπίσης σειρὰς καθισμάτων, πρὸς νότον δὲ κεῖται ἄλλη οἰκία, ἥτις ὑπῆρχε ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ θεάτρου. Τοὺς χρόνους τῆς ἐπισκευῆς τούτου δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἐξ ἐπιγραφῆς σωζομένης· εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς πρεσβυτέρας Ἀγριππίνης (37—41 μ. Χ.). Ἡ πρώτη ὁμῶς κατασκευὴ τοῦ θεάτρου τούτου ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τῶν Πτολεμαίων. Ὁ Ἕλλην ἀρχιτέκτων Παναγιώτης Ζοῦρζος ἐξεπόνησεν ἐπιμελὲς σχεδιογράφημα τοῦ θεάτρου τούτου, ἐπιθεωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Dörpfeld.

Αί ἄλλαι ἰδιωτικαὶ οἰκίαι ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ δὲν χρήζουσιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως· μία τούτων εἶναι ἀξιοθέατος, ὡς παρουσιάζουσα τὸν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Δήλου γνωστὸν ἡμῖν τύπον τῶν ἐλληνικῶν οἰκιῶν μετὰ περιστυλίου.

Περίεργος εἶναι μία πάροδος διότι ἐκπορεύεται λοξῶς καὶ ὡς ἐκ τοῦτου συνορεύεται ὑπὸ μιᾶς οἰκίας ὀξυγωνίου καὶ ἐτέρας ἀμβλυγωνίου. Ἐτέρα πάροδος ἀριστερόθεν ἄγει πρὸς οἰκοδόμημα διώροφον πυργοειδές, ἐν ᾧ εὑρέθησαν πολλοὶ ἐφέστιοι βωμοὶ (Ζηνὸς Κτησίου, Ζηνὸς Σωτῆρος καὶ Ἑστίας), ὡς καὶ ἀρχαῖον βάρος ἰσοδυναμοῦν πρὸς $\frac{1}{9}$ τοῦ ἀρχαίου ταλάντου (ἀήμιστατῆρος ἑνάτον). Ἐν αὐτῷ διατηρεῖται καὶ θολοειδὴς κλίβανος καὶ ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ μωσαϊκὸν ὑπεράνω δεξαμενῆς.

Περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν τοιούτων οἰκοδομῶν δύσκολον εἶναι ν' ἀποφανθῇ τις· εἶναι ὁμῶς βεβαίως ἀρχαῖαι. Ἄλλη γειτνιαζούσα οἰκία, κειμένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ λόφου, παρέχει ἡμῖν ἔτι μεγαλυτέρας δισχερείας, διότι ὀπισθεν τοίχου ἐξ ὠραίων τετραγωνικῶν λίθων ὑπάρχει τοίχωμα ἐλεεινὸν βυζαντιακῆς ἐποχῆς. Ἐν αὐτῷ εὑρέθη χρυσοῦν νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ (842—867) καὶ 29 ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου (829—842). Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Θήρας εἶναι τοῦτο σημαντικόν, διότι ἀποδεικνύει ἡμῖν ὅτι περὶ τὸ 860 ἔζων ἐνταῦθα ἄνθρωποι ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Σαρακηνῶν ἐν ἔτει 864 κατέστρεψε τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Εἰς πολὺ καλυτέραν θέσιν εὑρίσκεται ὁ ἀρχαιολόγος ἐν Πομπηίᾳ, ἐνθα ὁ Βεζούβιος καλύψας τὰ πάντα διὰ τῆς τέφρας ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ μεταρρυθμίσεις, καὶ ἐν Δήλῳ, ἐνθα ἡ καταστροφὴ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μιθραδάτου ἐφείσθη μέρους τῶν ὠραίων ἰδιωτικῶν οἰκιῶν, διατηρήσασα αὐτὰς ἐν ἡ καταστάσει εὑρίσκοντο περὶ τὸ 88 π. Χ. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ περιφρονῶμεν ὅ,τι εὑρίσκομεν ἐν Θήρᾳ, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ παραδιδώμεθα εἰς ὑποθέσεις καὶ φανταστικὰς ἐξηγήσεις.

Διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν κοσμημάτων τῶν τοίχων, τὰ ὅποια παρέχουσιν ἡμῖν τὴν καλυτέραν βάσιν πρὸς ὁρισμὸν τῆς χρονολογίας, δεόν νὰ ἐξετάσωμεν δωμάτιον οἰκίας τινὸς κειμένης δεξιᾷ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ· ὁ τοίχος τοῦ δωματίου τούτου ὁ ἀπέναντι τῆς εἰσόδου ἔχει βάσιν ἐκ μαρμάρου, ἐν ᾧ ὁ δεξιὸς τοίχος ἔχει μόνον ἀπομίμησιν μαρμαρίνου ἐπικαλύμματος διὰ κονιάματος. Νομίζει τις ὅτι βλέπει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ

λεγομένου πρώτου ρυθμοῦ τῆς Πομπηίας. Ὀλίγον περαιτέρω ἐπὶ τῆς ὁδοῦ εἶναι κτίριον, οὗ τὰ ἴχνη φαίνονται σήμερον μόνον ἐν τῷ βράχῳ ἐν σχήματι πετάλου, ἐν ᾧ ἀρχῇθεν ἦτο βεβαίως οἰκοδόμημα στρογγύλον. Ἐπιγραφή τις ἀναφέρει ὅτι ἐν αὐτῷ ἐτιμᾶτο ὁ Πτολεμαῖος, ὁ υἱὸς τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἑγγονος τοῦ Πτολεμαίου, ἄρα ὁ Εὐεργέτης. Ἰδρυτῆς τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἦτο ὁ γνωστός ἡμῖν Ἀρτεμίδωρος.

Ἡ ὁδὸς ὁδηγεῖ ἐλικοειδῶς ἔμπροσθεν πολλῶν οἰκιῶν καὶ καταλήγει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Καρνείου. Δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ τις πρωτοτυπώτερόν τι τοῦ ναοῦ τούτου. Διὰ θύρας εἰσερχόμεθα εἰς προαύλιον, ὁπόθεν δεξιὰ διὰ δύο παρ' ἀλλήλας κειμένων θυρῶν εἰσβαίνομεν εἰς τὸν σηκόν, ὅστις ἐσωτερικῶς ἔχει μέτρα 12,15 πρὸς 7,30. Διὰ δύο στενῶν θυρῶν πρὸς ἀριστερὰ εἰσέρχεται τις ἐκ τούτου εἰς δύο μικρὰ δωμάτια, ἴσως θησαυροφυλάκια ἢ ἄδυτα. Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ μεγαλοπρεπές εἶναι τὸ τεῖχος τοῦ κρηπιδώματος ἐφ' οὗ καίται. Ἡ διεύθυνσις τοῦ ναοῦ, ὅστις ἦτο τὸ ἀρχαῖον ἱερόν τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Δωριέων θεοῦ, εἶναι νοτιοανατολική.

Ἐντεῦθεν ἡ κλιτὺς τοῦ λόφου στενοῦται ἐπὶ μᾶλλον μέχρις οὗ κατέρχεται ἀποτόμως πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀγ. Στεφάνου. Ἄλλοτε ἦτο ὁ βράχος ἐνταῦθα γυμνός καὶ ἀκατέργαστος, κατόπιν ὁμως ἐχαράχθησαν ἐν αὐτῷ ὁπαὶ διὰ τὰ ἀναθήματα, παρὰ τὰς ὁποίας ἐνεγράφη τὸ ὄνομα θεοῦ τινος. Ἐνταῦθα ὁμως ἐχάραξαν καὶ ἰδιωταί τινες, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, τὰ ὀνόματά των ἢ τὰ ὀνόματα προσφιλῶν προσώπων, πολλάκις μετὰ προσθηκῶν καὶ ἐπαινετικῶν ἐπιθέτων. Πολλὰ δύναται νὰ μάθῃ τις ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, ἐὰν ἔχῃ τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν, διότι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἐν τῷ βράχῳ τούτῳ κεχαραγμένου *Corpus inscriptionum graecarum antiquissimarum* εἶναι εἰς ἄκρον κοπιώδης. Πολλὰ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπιγραφῶν ἐκαλύφθησαν ὑπὸ μεταγενεστέρων κτιρίων καὶ ὑπὸ μεγάλου τεύχους κρηπιδώματος· ἑτέρας ἐπιγραφὰς καλύπτει καὶ *Γυμνάσιον* τι ἀπλοῦν, τὸ ὁποῖον κτισθὲν παρὰ τὸ ἀρχαῖον σπήλαιον τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπισκευασθὲν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῶν (Ῥωμαίων) αὐτοκρατόρων ἐχρησίμευσεν ἀναμφιβόλως ὡς σχολεῖον τῶν ἐφήβων.

Περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν οἰκοδομημάτων τούτων διελάβον ἐν ἄλλῳ συγγράμματί μου, ὥστε κρίνω περιττόν νὰ τὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα. Ὁ ἐπιστήμων νέαν ἐκάστοτε ἀφορμὴν μελέτης θὰ εὕρισκῃ ἐνταῦθα· τοῦ πολλοῦ ὁμως κόσμου τὸ ἐνδιαφέρον θὰ κινή πάν-

τοτε ἡ λαμπρὰ θέα ἐπὶ τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης μετὰ τῶν νήσων αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῶς ἐκτεινομένης εὐφόρου πεδιάδος, ὅπου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους κεῖται μία περίεργος ἐκκλησία μετὰ τρούλλου, ἡ ἐκκλησία τοῦ *Τιμίου Σταυροῦ*. Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἐκτίσεν ἀπλοῦς τις κτίστης, συνεπεία ὁράματος, ὡς ἐκτίσθη καὶ ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Τήνῳ· ἀλλ' ἡ ἐν Θήρᾳ ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ δὲν κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τόσην συρροὴν πιστῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν ὡς ἐκείνη.

Κατερχόμενός τις ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως εὕρισκει πρὸς τὰ κάτω μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὸ ὅποιον κεῖται πλησίον τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἐκ δύο μόνον διαμερισμάτων συγκειμένου μετοχίου, κτισθέντος ἐπὶ ἀρχαίου τινὸς τάφου. Ἐν τῷ μετοχίῳ τούτῳ διέμειναν πάντες οἱ γνωστοὶ διερευνηταὶ τοῦ Μέσα Βουνοῦ (τῆς ἀρχαίας Θήρας), ὁ Φωβέλ τῷ 1788, ὁ Ρὸς τῷ 1836, τὰ μέλη τῆς Γερμανικῆς ἀποστολῆς τῶν ἐτῶν 1896, 1899 καὶ 1900· ἐντεῦθεν πιθανῶς θὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ αἱ ἐρετιναί, ἴσως αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἐν τῷ μετοχίῳ τούτῳ δύναται τις ν' ἀναπαυθῇ ἐκ τῆς μακρᾶς περιοδείας· ὁ ἐπειγόμενος δὲ ν' ἀναχωρήσῃ θὰ ἐπιβῇ τοῦ ζώου του καὶ διὰ τῆς Οἴας (τοῦ σημ. Καμάρι) θὰ μεταβῇ εἰς τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου.

Εἰς ἄλλους συνιστῶμεν καὶ ἄλλας ἐκδρομὰς εἰς ἄκρον ἐνδιαφερούσας πρὸς νότον τῆς νήσου. Ἀπὸ τῆς Σελλάδας δύναται τις νὰ μεταβῇ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Περίσσης, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς ἀμμώδους παραλίας καὶ διὰ μέσου ἀμπέλων πρὸς τὴν μεσημβρινὴν τῆς νήσου ἄκραν, ὅπου παρὰ τὸ ἀκρωτήριο Ἐξωμῦτι σφύζονται πολὺ περίεργα ἔχνη λιμενικῶν ἔργων καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτύς τοῦ ὄρους Γαβριήλου τάφοι πολλοὶ ἀρχαῖοι. Ἐχιδνα γεγλυμμένη ἐπὶ τοῦ βράχου ἔδωκεν εἰς ὅλην τὴν θέσιν ταύτην τὸ ὄνομα *Ἐχε-τρα* ἢ *Οχε-τρα*. Ἐκεῖθεν παρακολουθῶν τις τὴν παραλίαν ἀφικνεῖται μέχρι τῆς εἰσόδου στενῆς τινος κοιλάδος, ὅπου ὑπὸ τῆς ἄμμου κεχωσμένα φαίνονται λείψανα ἀρχαιοτάτων οἰκιῶν, ἐν αἷς εὐρέθησαν πῆλινα σκεύη ἀνήκοντα εἰς τὸν λεγόμενον πολιτισμὸν τῶν Κυκλάδων. Ὁ R. Zahn ἐνήργησεν ἐνταῦθα ἀνασκαφὰς τῷ 1899· ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εἶχον εὐρεθῇ καὶ ἄλλοτε πλεῖστα, καὶ ἀκέραια καὶ τεθραυσμένα ἀγγεῖα, πίθοι ὕψους 1,20—1,30 καὶ κομψότατα μικρὰ ἀγγεῖα μετὰ ποικίλων διακοσμήσεων. τὰ ὅποια διατηροῦνται σήμερον ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς πρωτεύουσας. Ἴσως ἦτο ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπαυλὶς τις τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς, τῆς προηγηθείσης τῆς μεγάλης ἐκρήξεως τοῦ ἠφαιστείου.

Ἄλλα οἰκήματα πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου «Ἀκρωτήρι» καὶ ἄλλα ἐπὶ τῆς νησίδος Θηρασίας ἡρευνήθησαν ὑπὸ Γάλλων ἀρχαιολόγων κατὰ τὰ ἔτη 1870 κ.έ., ἀλλὰ τὰ ἵχνη τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἐξηλείφθησαν πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῶν καλλιεργηθέντων ἀγρῶν. Ἐν Θηρασίᾳ μοι ἔδειξαν τὴν θέσιν, ὅπου «ὁ ἱατρὸς τὰ ἔκαμε χωράρι», ὡς εἶπεν ὁ ὁδηγός μου, ἵνα δηλώσῃ ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ εὑρῇ τις πλέον ἐκεῖ.

Κατὰ τὴν ἐπάνοδον δύναται τις νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς Βασιλείας, ὅστις κατ' ἄλλους ἦτο τάφος μετ' ἀναθήματος εἰς τὴν χθονίαν ταύτην θεάν. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ὀλίγα σωζόμενα τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὅποια ἔχουσιν ἀκόμη στέγην. Ἡ περαιτέρω ἐπάνοδος τότε γίνεται διὰ Μεγαλοχωρίου. Πᾶσα ἡ περιγραφεῖσα ἐνταῦθα ἐκδρομὴ ἀπαιτεῖ ἡμέραν ὁλόκληρον, ἥτις τὸ κάλλιστον εἶναι νὰ συνδεθῇ μετὰ νυκτερινῆς διαμονῆς εἰς τὸ Μέσα Βουνὸ ἢ καὶ παρὰ τοῖς φιλοξένοις μοναχοῖς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Ὁ διαμένων τρεῖς ἡμέρας ἐν Θήρᾳ δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν πρωίαν τῆς τρίτης ἡμέρας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν «Καυμένων» καὶ πρὸς ἀνάβασιν ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τοῦ Γεωργίου· ἔχει δὲ ἀκόμη καιρὸν νὰ ἴδῃ καὶ τὰ Φηρά καὶ ἰδίως νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τῇ πρωτεύουσῃ τῆς νήσου, ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὸ Μουσεῖον τοῦτο ἐκτίσθη μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν ἐτῶν 1896—1900 ἐν τοῖς ἔτεσι 1901—1902 καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐτελείσθησαν τῇ 22 Ἰουνίου 1902, ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἡ προσιτὸν εἰς πάντα λόγιον καὶ εἰς πάντα θέλοντα νὰ μελετήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα εὐρήματα. Εἶναι οἰκοδόμημα ἀπλοῦν κείμενον ἐν κεντρικωτάτῃ θέσει τῆς πόλεως, πλησίον τῆς μεγαλυτέρας ἐκκλησίας, τῆς ἤδη ἀνακαινιζομένης. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Μουσείου ἐτοποθετήθησαν τεμάχια τινὰ ἀρχιτεκτονικά, ὡς καὶ ἐνεπίγραφοι λίθοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ λίθος μετὰ γνωμῶν τινων τῶν ἐπτὰ Σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ μέγας βωμὸς τοῦ Αὐγούστου, ἰδρυθεὶς μικρὸν μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην· ὡσαύτως καὶ ὁ θησαυρὸς τῆς Ἰσιδος, τοῦ Σαράπιδος καὶ τοῦ Ἀνούβιδος, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ ἐπιγραφὴ «μὴ θίνγανε», ἥτις ἔπρεπε νὰ τίθῃται ἐν ἐκάστῳ Μουσεῖῳ. Δεξιᾷ εἰσέρχεται τις εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν γλυπτικῶν ἔργων· ἐν τῷ μέσῳ κεῖται ἐπὶ ἐκτισμένης βάσεως ἀρχαῖκός λέων ἐκ μαρμάρου, ἀνακαλυφθεὶς τῷ 1899. Κατὰ μῆκος τῶν τοίχων εἶναι τεθειμένα διάφοροι προτομαί, ἐν αἷς ἡ τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος, τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου καὶ Οὐήρου ὡς διαδόχων καὶ μία ἀρχαῖκὴ κεφαλὴ

λίαν επιδιωρθωμένη. Περίεργον είναι τὸ πλῆθος τῶν ἐνδεδυμένων ἀγάλματων, τὰ ὅποια ἰδίως ἤρεσκον ἐν Θήρᾳ καὶ ἐν Ἀνάφῃ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων· τὰ ἀγάλματα ταῦτα παρίστανται στερεοτύπως κρατοῦντα διὰ τῆς χειρὸς τὸν χιτῶνα. Ἐπὶ γωνιαίου ἐρμαρίου ἵσταται ἀγαλμάτιον τῆς Ἀφροδίτης λυούσης τὰ πόδια· ἐν τῷ ἐρμαρίῳ δὲ φαίνονται καὶ διάφορα ἀντίγραφα τοῦ ἀγαλματίου τούτου, ὡς καὶ ἄλλα ἀγάλματα τῆς Ἀφροδίτης, τὰ ὅποια πιθανῶς ἐκόσμουν ἰδιωτικὰς οἰκίας. Κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς εὑρέθη καὶ κορμὸς ἀνδρικοῦ ἀγάλματος ἀρχαϊκοῦ ρυθμοῦ, ἀλλὰ πολὺ ἐφθαρμένος, καὶ ἐτοποθετήθη ἐν τῷ Μουσείῳ. Κρίνων τις ἐκ τοῦ μέρους ἐν ᾧ ἀνεσκάφη, εἰκάζει ὅτι ἀνήκει εἰς ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος Καρνείου ἢ εἰς ἄγαλμα νικητοῦ τινος τῶν γυμνοπαιδίων. Ὁ ἐπισκεφθεὶς πολλὰ καὶ πλούσια Μουσεῖα θὰ σπεύσῃ νὰ διέλθῃ τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἐπιτροχάδην καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ διαμέρισμα τὸ περιέχον τὰ ἀγγεῖα καὶ καταλαμβάνον τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος.

Ἐν αὐτῷ εὑρίσκονται τὰ προμνησθέντα μεγάλα ἀγγεῖα τῆς προμνηναίας ἐποχῆς, τὰ τοῦ γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἀρχαῖα πλάσματα ἐκ πηλοῦ, ὡς καὶ τὰ εὐρήματα τῶν τάφων τῆς ἐλληνικῆς καὶ πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς. Τὰ τελευταῖα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Dragendorff (1896) καὶ Schiff (1900). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1902) προσετέθησαν καὶ τὰ εὐρήματα τοῦ Pfuhl. Ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ βλέπει τις καὶ ἰδιαίτερον εἶδος ἀγγείων, τὸ θηραϊκόν, ἃν καὶ καλὰ τινὰ ἀντίτυπα μετεκομίσθησαν εἰς τὸ κεντρικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπολείπεται ἡμῖν τὸ δωματίον τῶν ἐπιγραφῶν, πλουτισθὲν οὐ μόνον διὰ τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν ἀλλὰ καὶ διὰ δωρεῶν τῶν συλλογῶν Δελένδα, Νομικοῦ, Βελώνια καὶ Δεκιγάλλα. Διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τις τὴν ἀξίαν τῶν συλλογῶν τούτων δὲν πρέπει νὰ τὰς συγκρίνῃ πρὸς τὰ εὐρήματα τῆς Δήλου καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Θήρα εἶναι πτωχὴ εἰς ἐπιγραφικὰ ψηφίσματα, τὰ δὲ πλεῖστα ἀνάγονται εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων. Ἀξίαν ἔχουσι πρὸ πάντων αἱ ἀρχαῖαι ἐπιτύμβιοι στῆλαι μὲ τὴν πολλάκις ἀκομφὸν ἀπλότητά των, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κομψοὺς ἐπιτυμβίους λιθοὺς τῆς ἐπίσης δωρικῆς νήσου Μήλου. Πολλαὶ εἶναι αἱ ἐν Θήρᾳ εὑρεθεῖσαι ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί, κυρίως ἐπὶ ἀρχαίων βωμῶν, ὡς καὶ αἱ χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί, ἀναφέρονσαι τὸν προστάτην ἀγγέλων τοῦ ἀποθανόντος. Περίεργον εἶναι ἀνάγλυφόν τι ἀπεικονίζον νεκροδαιπνον καὶ ἀνῆκον ἴσως εἰς

Ἑβραῖον, ἐὰν ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ ἀνεγνώσθῃ ὀρθῶς «Μωϋσέος». Μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων κεχαραγμένων ὀνομάτων. Ὁ θέλων νὰ ἔχῃ πιστὴν εἰκόνα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Θήρας δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὸ Μουσεῖον, διότι τὸ χαρακτηριστικώτερον τῆς νήσου ταύτης εἶναι αἱ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Μεσαβουνοῦ. Καὶ οὕτω τὸ Μουσεῖον τῶν Φηρῶν δεῖον νὰ θεωρηθῇ μόνον ὡς συμπλήρωμα τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ μεγάλου μουσείου, τὸ ὁποῖον μᾶς παρουσιάζει ἐν τῇ ὡραίᾳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ ἐκείνῃ τοποθεσίᾳ ἡ ἀρχαία πόλις μετὰ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ναῶν αὐτῆς.

Βαρώνος HILLER VON GAERTRINGEN
